

Handläggare
Peter Åkerhammar

Naturvårdsverket
registrator@naturvardsverket.se

Yttrande över förslag att bilda en nationalpark på norra Gotland

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har den 20 mars 2024 tagit emot ovanstående ärende för yttrande. SGU lämnar följande yttrande.

Området angränsar till och omger flera av SGU utpekade fyndigheter av riksintresse enligt 3 kap. 7 § miljöbalken. Fastigheterna som omges av den föreslagna nationalparkens gränser ägs idag av SMA Mineral AB och Nordkalk AB. Den typ av naturskydd som en nationalpark innebär riskerar att omöjliggöra utvinning av kalksten inom de utpekade riksintresseområdena Stucks, Rute och Fleringe. SGU ser även att verksamheten inom näraliggande Storugns-Klinthagens riksintesseområde, där brytning sker idag, riskerar att påverkas på ett påtagligt sätt då området ligger i nära anslutning till den föreslagna nationalparken. En tillståndsansökan för fortsatt täktverksamhet vid Storugns-Klinthagen är inlämnad till mark och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt (mål nr M 4550-23), där den för närvarande behandlas.

Den föreslagna nationalparken "läser in" även hamnen i Strå för Stucks kalkstensbrott. SGU bedömer att detta kan komma att komplicera transporter till och från hamnen och riskera att påtagligt försvåra utvinning inom utpekat riksintesse för värdefulla ämnen eller material på fastigheten. Exempelvis tas båttrafik i kapitel 2.8.4 upp som en negativ påverkansfaktor, vilket kommer att påtagligt försvåra angöring av Strå hamn med erforderliga fraktfartyg för miljömässigt hållbar transport av kalkstensråvara. Det av den föreslagna nationalparksavgränsningen utpekade vattenområdet utanför hamnen i Strå kan inte avses vara särskilt värdefullt eller avgörande för nationalparkens bildande då den berörda havsytan inte nämns specifikt under kapitel 2.8.1 "prioriterade naturvärden". Därtill kan också nämnas att havsbotten utanför Strå hamn samt anslutande farled utgörs av en tidigare hårt trafikerad farled och tillhörande delvis muddrad botten. Det gör det osannolikt att skyddsvärda intressen skulle finnas inom området. Sammantaget kan sägas att en sammanbindning av nationalparkens västra och östra del över Färösunds vattenyta därmed har inget relevant syfte och bör därför undvikas.

Vidare står i bakgrunden till förslaget till Nationalparken på s. 4:

- "I närhet av den föreslagna nationalparken bedriver kalkbolagen Nordkalk AB och SMA Mineral AB verksamhet. Bolagen äger även fastigheter som angränsar till nationalparken. Under 2000- och 2010-talet pågick tillståndsprövningar enligt miljöbalken gällande ny och utökad storskalig täktverksamhet. Naturvårdsverket bedömde i samband med förstudien för en nationalpark att ny och utökad kalkbrytning i det aktuella området inte skulle gå att förena med bevarandet av naturvärdena och de förväntningar på upplevelsevärden som en nationalpark står för. Ett nationalparksprojekt kunde därför inledas först när den rättsliga prövningen av bolagens tillståndsprövningar var avgjord."*

Som SGU uppfattar det visar detta att även Naturvårdsverket delar uppfattningen att fortsatt utvinning av kalksten i området inte är förenligt med en nationalpark. Av den anledningen har Naturvårdsverket försökt att förvärva fastigheterna i samband med arbetet med nationalparken. För de fastigheter som ligger omgivna av den föreslagna nationalparken framkommer på s. 5 i förslaget:

- "... Inledande samtal mellan Naturvårdsverket och respektive bolag om eventuella fastighetsköp avbröts eftersom bolagen stämde staten på ersättning då de ansåg sig ha lidit skada av regeringens beslut om utökning av Natura*

2000-området Bästeträsk. Stämningssmålen pågår fortfarande i domstol. Så länge stämningssmålen pågår i domstol bedömer Naturvårdsverket att det inte finns förutsättningar för samtal om eventuella fastighetsköp. De två kalkbolagens fastigheter ingår därmed inte i den nu föreslagna nationalparken. . . ”

I förslaget till nationalparken bilaga 1 s. 21–22 står angående förhållandet till riksintresset för värdefulla ämnen eller material:

- *”... Den föreslagna nationalparken angränsar till områden som är utpekade som riksintresse för värdefulla ämnen eller material enligt 3 kap. 7 § miljöbalken. Frågan om eventuell materialutvinning inom de berörda 3:7-områdena regleras inte genom de nu föreslagna nationalparksföreskrifterna utan prövas i förekommande fall mot andra bestämmelser enligt miljöbalken och regionens översiktsplan. Naturvårdsverket bedömer att den nu föreslagna nationalparken är förenlig med intresseutpekandet för värdefulla ämnen eller material på angränsande fastigheter...”*

Syftet med SGU:s riksintresseutpekandena är att kalkstenen i dessa områden ska kunna utvinnas, nu eller i framtiden. Utvinning av kalksten är en industriell verksamhet som har en relativt stor påverkan på näraliggande områden. Det gäller i första hand buller och damm men kan också innebära tunga transporter. Åtgärder som påtagligt kan påverka nutida eller framtida utvinning av kalksten ses som påtaglig skada på ett riksintresse oavsett om verksamheten ligger inom eller utanför det detaljavgränsade området enligt prop. 1985/86:3.

SGU delar därför inte Naturvårdsverkets bedömning att nationalparkens utformning skulle vara förenlig med riksintresseanspråken för värdefulla ämnen eller material i något av områdena Stucks, Rute eller Fleringe. Inte heller anser SGU att den föreslagna nationalparken är förenlig avseende pågående och framtida verksamhet inom det angränsande riksintresseområdet Storugns-Klinthagen trots att nationalparken inte omfattar detta område. SGU:s uppfattning är att den föreslagna nationalparken är en sådan åtgärd som kan påtagligt försvåra utvinning (av kalksten) i samtliga dessa fyra fyndigheter av riksintresse enligt 3 kap. 7 § miljöbalken.

SGU har också i ett flertal rapporter och remissvar påtalat samhällets behov av fortsatt utvinning av kalksten på norra Gotland. Det gäller såväl kalksten för tillverkning av cement samt kalksten för stålindustrin. I Sverige finns för närvarande inte några andra lika lämpliga kalkstensfyndigheter vare sig tillverkning av cement eller för stålindustrin. En övergång till importerad kalksten för dessa ändamål skulle innebära kraftig negativ miljöpåverkan till följd av ökade transporter samt ökade kostnader för samhället.

SGU avstyrker bildandet av Bästeträsk nationalpark på norra Gotland.

Beslut i detta ärende har fattats av tillförordnande avdelningschefen Therese Bejgarn.

I den slutliga handläggningen av ärendet har även statsgeologerna Mattias Göransson och Lena Lundqvist deltagit. Utredaren Peter Åkerhammar har varit föredragande i ärendet.

Therese Bejgarn

Peter Åkerhammar